

Mascalida (te. Tavascan), V. *Margarida*

MASCANÇÀ, *Plana de-*

Era el nom antic de tota la zona que des de la Serra d'Almenara s'estenia fins cap a Lleida, arribant fins a prop del Segre; i cap a Corbins i més al Sud. Com explica bé Font i Rius (*C.de P.* 707.10).

Avui és un nom mort i fins oblidat. Però en tenim moltes mencions en docs. dels SS. XI-XII, en algunes de les quals s'ha negligit la *-n-* (potser sigla ~ esborradissa); 1066: *Mascha<n>cam* en un doc. del Cart de Tavèrnoles, on s'anomena junt amb Sanaüja (84,328); 1080: «in *Mascançani*», repetit *Mascancani* (Font, § 36). En dos docs. de 1139: *Mascachani*, i «campo *Mascazano*» (o.c. §§ 56, 57): un citat junt amb Bellcaire l'un, i l'altre amb Linyola; 1143: «alaude in com. Urgelli, in campo *Mascancano*» (§ 107).¹

Ara bé, també els moros lleidatans l'anomenaven, 20 pronunciant-ho sens dubte amb la *č* mossàrab, en lloc de la *ç* catalana. Levi-Provençal ens informa que la ciutatella de Lleida fou reedificada l'any 883 perquè d'allí estant es dominava tota la Plana de *Mas-kigān* ماسكيجان-transcrivint així les lletres àrabigues 25 del ms., en el qual hi ha també l'advertiment que això es pronuncia amb *tafšim* del *ğim*, o sigui «tanca-ment» d'aqueixa lletra: *ço* que, és sabut, significa un *ğim* fort o sord, o sigui, en realitat una *č* (*Encyclopedie de l'Islam*, p. 168.8 i p.202); i amb repetició més 30 avall, dins el text, en la seva ed. del Himyarí p. 202.

Es tracta, sense dubte, en aquesta ciutatella, d'allò que fou després, renovant l'edifici, la Seu Vella de Lleida; des de la qual el rei de Lleida Abenlop, podia estar en constant aguait de l'avenc, o les cavalcades, que els nostres llançaven de tant en tant amenaçant Lleida.

Però és clar per a nosaltres, com per a tot lingüista que no ignori la paleografia àrabiga, que les lletres deuen ser només *mškyğān*, sense vocals

Ara bé, les lletres *ya* i *nun* són iguals, si bé aquesta amb un punt a sobre i aquella amb dos punts dessota, punts que sovint eren ben poc visibles en els mss. Atesa la forma llatina i catalana *Mascançà(n)* és evident que no hi havia un *ya* de prolongació, com va entendre Levi-Provençal, sinó un *nun*: 45 *Maskančān*, amb la vocal *a* sobreentesa damunt el *kef*.

ETIM. Salta a la vista que ha de ser un NP romà proveït de la terminació adjectival -(I)ANUM, com en 50 els infinits CORNELIANUM (*Cornellà*), MARTIANUM, AURELIANUM etc. Suposo que sigui un derivat de MAXENTIUS: potser CAMPUS MAXENTIANUS: en el qual el -TJ- recolzat ha donat *ç*, en fonètica catalana, però *č* segons el mossàrab: cf. TIBENTUM > *Tivenč* (grafiat 55 *Tivenys*), gentil. *Tivenčans* < TIBENTIANOS.

És ben conegut el nom de *Maxentius* emperador de Roma en els seus anys 306-312 (notícies en Eutropi i Aurelius Victor) personatge els fets del qual Lactanci qualifica de «maxentiani». Hauria establert ell, potser, 5 una mena de camp atrinxerat o fortificat, al Nord de Lleida, en previsió d'invasions de bàrbars del Nord, o d'altres (els *Bagaudes*).

Bé pot ser així. Fonèticament tot es reduiria a admetre que en aquest nom es produí una transposició de KS (> SK), com en *Masquesa* < àr. *maqsifa* (veg. l'explicació en aquest article). Altrament també pot ser que resulti de l'eixamplament agronòmic d'un nom de predi romà, a la manera de CORNELIANUM, o AURELIACUM. Com ara: *Massanzago* MAXENTIACUM, poble del distr. de Camposaniero, prov. de Pàdua (Holder, II, 548). No seria prou fundat cercar-hi un origen cèltic (cf. *Masca*, *Mascaius*, *Mascarus*: Holder), car no se'n coneix cap derivat (en -ANTIO-) que donés compte d'aquest NL.

¹ Poca falta fa indicar que les grafies *ca* estan per *ça*; però també s'havia usat *cha* amb aquest valor abans de la invenció de la «cedilla». En el doc. de 1066 *-am* deu ser err. de còpia per *-ani*.

MASCARAT, MASCARELL, MASCARÓS

Grup de noms sobretot NLL, també NPP, d'etimologia en el fons pre-romana, però transmesos o in- 30 fluïts per l'àrab: veg. *DECat.* v 514-5, i 511 ss.

1) MASCARAT, gran cim penyalós i, dessota, congost estretíssim, entre Altea, Benissa i Calp, pel qual s'escola un riu que desaigua 3 k. SO. de Calp, vora l'antiga *Torre del Mascarat* (xxxiv, 98; M.Gadea, *T. del Xè I*, 393); així mateix en la frase feta «ha saltat *el Mascarat*: dar al traste» (Am.Mtz.Ruiz, *Canyís*, p. 128), frase que deu al·ludir a algun 'roder' o bandejat, que escaparia de la persecució amb un bot prodigiós, d'un mur a l'altre del congost. Crec que aquest de- 40 gué ser l'origen del NL.

El qual seria concreció de l'antic mot comú *mascarat*, 'bandit, traïdor', que explico i documento en *DECat.* v, 512b1 (descartant les idees falses o deficients d'Asín-Ol., *AlCM* i S.Guarner, *Introd.* 92). Altres concrecions en seran *Son Mascarat*, sengles poss. en el terme de Marratxí, arran del de Palma d.M. i en els de Sta.Maria i de Sta.Eugènia (xl, 89, Masc. 26A9). I *El Mascarat*, illot adjacent al *Columbret gran* (Mateu Llopis, *País Val.* 113). Oït *lo maskarât* per Casac. a dos homes de mar de la costa castellenca, i al seu informant pescador de Torreblanca, 1924; separat de la illeta principal per un freu de parets escarpades; però aquí el nom deu venir del color de la pedra, que és de tosca; i el de Torreblanca explicà que s'hi proveeixen d'aquesta pedra per fer coure la